

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Olsztynie

LOL.410.14.1.2024

Pplk. Ireneusz Dobrzyniecki
Areszt Śledczy w Elblągu
ul. 12 Lutego 4a, 82-300 Elbląg

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/083 Bezpieczeństwo funkcjonariuszy Służby Więziennej
podczas wykonywania obowiązków służbowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Areszt Śledczy w Elblągu, ul. 12 Lutego 4a, 82-300 Elbląg; Kontrola dotyczyła działalności Oddziału Zewnętrznego w Braniewie, pl. Grunwaldu 2A, 14-500 Braniewo
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pplk. Ireneusz Dobrzyniecki, Dyrektor Aresztu Śledczego w Elblągu od 21 marca 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: por. Robert Wiśniowski - Dyrektor w okresie od 23 grudnia 2022 r. do 24 lutego 2024 r. mjr Marek Sokół - Dyrektor w okresie od 24 października 2022 r. do 31 listopada 2022 r. por. Piotr Korostyński - Dyrektor w okresie od 23 czerwca 2022 r. do 23 października 2022 r. mjr Marek Sokół - Dyrektor w okresie od 24 lipca 2020 r. do 22 czerwca 2022 r. mjr Paweł Łutaj - Zastępca Dyrektora Aresztu Śledczego w Elblągu: od 18 marca 2020 r. (dalej: Zastępca Dyrektora odpowiedzialny za działalność Oddziału Zewnętrznego w Braniewie)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie aresztu śledczego pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym i prawnym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych. 2. Realizacja przez areszt śledczy zadań dotyczących zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2024 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Olsztynie
Kontroler	Artur Żukowski, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOL/68/2024 z 2 września 2024 r. (akta kontroli str. 1-4)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Oddział Zewnętrzny w Braniewie (dalej: Oddział Zewnętrzny, OZ) nie był w pełni przygotowany organizacyjnie, kadrowo, finansowo i prawnie do zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszom podczas wykonywania obowiązków służbowych. Pomimo opracowania i wdrożenia regulacji wewnętrznych nie uwzględniono w nich niektórych zagadnień określonych przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Nie ustanowiono regulaminu organizacyjnego, a w konsekwencji celów, zadań oraz uprawnień i odpowiedzialności poszczególnych komórek organizacyjnych, w tym nie

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

przydzielono odpowiedzialności za monitorowanie, koordynowanie i nadzór nad działaniami związanymi z rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych, dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszom i pracownikom. Nie opracowano procedury postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania wbrew założeniom wytycznych Dyrektora Generalnego Służby Więziennej dotyczących systemów zabezpieczeń elektronicznych. Wbrew obowiązкови wynikającemu z wytycznych Dyrektora Generalnego Służby Więziennej dotyczących systemów zabezpieczeń elektronicznych, nie została opracowana koncepcja i założenia do projektu budowy lub modernizacji systemów zabezpieczeń elektronicznych. System SSWiN funkcjonujący w OZ Braniewo nie spełniał norm określonych w załączniku nr 1 Wytycznych nr 4/2022 Dyrektora Generalnego SW z dnia 30 grudnia 2022 r., a tym samym nie spełniał wymagań § 3 ust. 3 i 4 wytycznych 4/2013 ze względu na zastosowanie w nim elementów nieposiadających certyfikatów bezpieczeństwa stopnia 3. Oddział Zewnętrzny nie zapewnił szkoleń w zakresie zagadnień bezpieczeństwa i samoobrony dla wszystkich funkcjonariuszy i pracowników OZ, nie wypełniając w tym zakresie polecenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. W OZ nie sporządzono protokołu rozpoznania w celu ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony w związku z utworzeniem oddziału II dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo, wbrew obowiązкови wynikającemu z § 9 ust. 1 zarządzenia nr 2/23 w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz pracowników przywieziennych zakładów pracy.

Nierzetelnym działaniem było nie zapewnienie kompletnych uregulowań organizacyjno-prawnych wpływających na bezpieczeństwo funkcjonariuszy podczas wykonywania obowiązków służbowych. OZ nie wprowadził bowiem regulacji dotyczących:

- przebywania osadzonego w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie oraz konsekwencje faktycznych i prawnych lub dyscyplinarnych naruszenia granicy,
- nadzoru nad korzystaniem przez osadzonych wykonujących pracę na terenie jednostki (np. prace remontowo-budowlane, kuchnia) z narzędzi i urządzeń niebezpiecznych (typu piły, noże, siekiery, itp.).

Dyrektor OZ prawidłowo i rzetelnie wypełniał natomiast zadania w zakresie zapewnienia podległym mu funkcjonariuszom i pracownikom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych. Liczba funkcjonariuszy na stanowiskach pełniących funkcję oddziałowych w Oddziale Zewnętrznym w Braniewie (dalej: Oddział Zewnętrzny, OZ) była zgodna z wymaganiami określającymi stosunek liczby funkcjonariuszy do liczby osadzonych. W związku z realizacją poleceń Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z kwietnia 2022 roku funkcjonariusze i pracownicy zostali właściwie i terminowo zabezpieczeni w indywidualne sygnalizatory antynapadowe i alarmowe oraz środki przymusu bezpośredniego. Pomieszczenia dla wychowawców, terapeutów i psychologa zostały zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego oraz wyposażono je w system sygnalizacji napadu oparty co najmniej na dwóch przyciskach antynapadowych, a także we drzwi wejściowe z przeszkleniem i możliwością zamykania jedynie od zewnątrz. W wyznaczonych pomieszczeniach określono strefy – funkcjonariusza i osadzonego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej³ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie Aresztu Śledczego pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym i prawnym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą w Areszcie Śledczym w Elblągu obowiązywało Zarządzenie organizacyjne, w którym określono strukturę organizacyjną tj. wykaz komórek oraz przypisane im stanowiska i ich liczbę w tym również Oddziału Zewnętrznego. Nie określono w nim celów i zadań wymienionych komórek organizacyjnych oraz uprawnień i odpowiedzialności poszczególnych komórek organizacyjnych. Dyrektor jednostki w powyższej sprawie wyjaśnił m.in., że pełnienie służby oparte jest głównie na zakresie zadań i obowiązków na danym stanowisku służbowym (zakresy obowiązków, instrukcje stanowiskowe oparte na przepisach nadrzędnych tj. ustawy, rozporządzenia).

(akta kontroli str. 41, 288-290)

W okresie objętym kontrolą obowiązywały Zarządzenia w sprawie podziału kompetencji w kierownictwie Aresztu Śledczego w Elblągu, w których jako osobę odpowiedzialną za działalność Oddziału Zewnętrznego wskazano Zastępcę Dyrektora AŚ. Ponadto § 21 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej⁴ (dalej: Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobów ochrony) określał, że obowiązki dyrektora w zakresie ochrony w wyodrębnionym oddziale wykonuje kierownik tego oddziału.

(akta kontroli str. 9-18)

W strukturze organizacyjnej obowiązującej dla Oddziału Zewnętrznego Aresztu Śledczego w Elblągu nie wskazano komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za monitorowanie, koordynowanie i nadzór nad działaniami związanymi z rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych, dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszom i pracownikom. Jak przekazał Dyrektor OZ w jednostce obowiązuje Zarządzenie nr 82/2020 Dyrektora Aresztu Śledczego w Elblągu z 17 sierpnia 2020 r. w sprawie powołania Sztabu – Zespołu Zadaniowego Dyrektora Aresztu Śledczego, który jest powoływany m.in. w stanach nadzwyczajnych. Jak wyjaśnił Zastępca Kierownika Działu Ochrony pełniący obowiązki w OZ: w okresie objętym kontrolą sztab kryzysowy powoływany był tylko raz na potrzeby ćwiczeń ochronnych przeprowadzonych w 2022 roku.

(akta kontroli str. 41, 52-64)

W OZ funkcjonowały wewnętrzne uregulowania prawno – organizacyjne, tj. zarządzenia, procedury, wytyczne, instrukcje, które określały schematy postępowania funkcjonariuszy podczas wykonywania zadań służbowych oraz miały wpływ na poziom bezpieczeństwa podczas służby:

- Procedury wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników podczas wykonywania zadań służbowych z 02 marca 2022 r.;

³ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁴ Z dnia 17 października 2016 r. (Dz. U. poz. 1804) zastąpione z dniem 9 stycznia 2023 r. przez Zarządzenie nr 2/23 w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz pracowników przywiezionych zakładów pracy.

- Wytyczne Dyrektora AŚ w Elblągu z 11 czerwca 2024 r. w sprawie wprowadzenia zasad stosowania kajdanek w stosunku do osadzonych w AŚ Elbląg i OZ Braniewo⁵;
- Instrukcja nr 2/2022 Dyrektora AŚ w Elblągu z 05 września 2022 r. w sprawie zapobiegania zakażeniom HBV, HCV, HIV po ekspozycji zawodowej w Służbie Więziennej;
- Zarządzenie nr 20/2023 Dyrektora AŚ w Elblągu z 14 lutego 2023 w sprawie organizacji ruchu osadzonych, sposobu otwierania i zamykania wejść oraz przejść, sposobu przeprowadzania i organizacji apelu, oraz sposobu zabezpieczenia zatrudnienia, widzeń, spacerów, kąpieli, zakupów, zajęć K-O, usług religijnych oraz innych zbiorowych zajęć osadzonych w AŚ Elbląg OZ Braniewo;
- Zarządzenie nr 104/2023 Dyrektora AŚ w Elblągu z 1 grudnia 2023 r. w sprawie zapobiegania zdarzeniom związanym z zachowaniami agresywnymi i autoagresywnymi, w tym zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności⁶;
- Zarządzenie nr 41/2024 Dyrektora AŚ w Elblągu z 29 sierpnia 2024 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w Elblągu, obowiązującego w Oddziale Zewnętrznym w Braniewie⁷;
- Procedura dotycząca wyeliminowania prób dostarczania substancji odurzających za pomocą bezzałogowych statków powietrznych, dronów; zatwierdzona przez Dyrektora AŚ w Elblągu z dnia 21 lutego 2022 r.;
- Procedura postępowania w przypadku otrzymania podejrzanej przesyłki z 19 kwietnia 2019, zatwierdzona przez Dyrektora AŚ w Elblągu;
- Procedury działań podejmowanych do zdarzeń w postaci zakłócenia funkcjonowania jednostki z 13 września 2022 r., zatwierdzone przez Dyrektora AŚ w Elblągu;
- Procedury w sprawie szczegółowych zasad przeprowadzania badań na obecność substancji psychoaktywnej w organizmie osadzonych w AŚ Elbląg OZ Braniewo, zatwierdzona przez Zastępcę Dyrektora AŚ w Elblągu;

(akta kontroli str. 52-61, 65-111)

W okresie kontrolowanym w Oddziale Zewnętrznym nie opracowano i nie wdrożono pisemnych zasad określających obowiązki osadzonych dotyczące zachowania i postępowania podczas przebywania w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie osadzonego w dyżurkach wychowawców, psychologów czy terapeutów, które były określone w poleceniach Dyrektora Generalnego SW z dnia 27 kwietnia 2022 r., oraz faktycznych i prawnych lub dyscyplinarnych konsekwencji naruszenia granicy tej strefy. Jak przekazał Dyrektor jednostki: *temat był konsultowany podczas wizyty w jednostce Starszego Specjalisty Biura Ochrony i Spraw Obronnych Centralnego Zarządu SW, podczas którego ustalono, że osadzeni muszą przestrzegać poleceń wydanych przez przełożonych (funkcjonariuszy), a w tym wypadku poleceniem przełożonego jest przebywanie osadzonego w tzw. „strefie osadzonego” oznaczonej żółtą linią. Skazani w każdym przypadku byli informowani, że przekroczenie strefy będzie wiązało się z konsekwencjami dyscyplinarnymi.*

Zdaniem NIK stanem pożądanym powinno być uwzględnienie obowiązków osadzonego przebywającego w wyznaczonej strefie w regulacjach wewnętrznych jednostki dotyczących porządku wewnętrznego. Zatem za niewystarczające należy uznać rozwiązania, w których funkcjonariusze jedynie ustnie informują

⁵ Wcześniejsze z 26 kwietnia 2024 r. i 28 września 2022 r.

⁶ Wcześniejsze z 30 stycznia 2023 r. i 11 marca 2021 r.

⁷ Wcześniejsze nr: 108/2023; 81/2023; 69/2023; 44/2023; 36/2023; 86/2022; 69/2022;

poszczególnych osadzonych o zasadach przebywania w wyznaczonej strefie osadzonego.

(akta kontroli str. 41, 233-237)

Obowiązujące w OZ procedury nie zawierały regulacji określających sposoby postępowania we współpracy z instytucjami zewnętrznymi. Jak przekazał Dyrektor jednostki: jednostki Policji są główną instytucją, z którą współpracuje Służba Więzienna celem utrzymania bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej. Zakres współpracy był określony w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 3 lutego 2011 r. w sprawie trybu współdziałania Służby Więziennej z Policją w przypadku zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa jednostki organizacyjnej Służby Więziennej lub konwoju⁸.

(akta kontroli str. 41, 52-61)

Organizację sposobu ochrony OZ określono w instrukcji ochronnej, instrukcjach stanowiskowych, rozkładach służby działu ochrony oraz wydawanych wewnętrznych aktach prawnych. Instrukcje ochronne⁹ (z wyjątkiem planu sytuacyjnego) oraz instrukcje stanowiskowe dla OZ zatwierdzone były przez Dyrektora Jednostki lub Dyrektora OZ.

Sposób zabezpieczenia m.in. widzeń, spacerów, kąpieli oraz zajęć uregulowano w Zarządzeniu nr 20/2023 Dyrektora AŚ w Elblągu z 14 lutego 2023 r. w sprawie organizacji ruchu osadzonych, sposobu otwierania i zamykania wejść oraz przejść, sposobu przeprowadzania i organizacji apelu, oraz sposobu zabezpieczenia zatrudnienia, widzeń, spacerów, kąpieli, zakupów, zajęć K-O, posług religijnych oraz innych zbiorowych zajęć osadzonych w AŚ Elbląg OZ Braniewo. Nie określono natomiast zasad dotyczących nadzoru nad korzystaniem przez osadzonych wykonujących pracę na terenie jednostki (np. prace remontowo-budowlane, kuchnia) z narzędzi i urządzeń niebezpiecznych (typu piły, noże, siekiery, itp.).

(akta kontroli str. 52-61, 84-95, 112-137, 288-290)

Zasady dotyczące organizowania rozpoznania nastrojów i atmosfery wśród osadzonych oraz ich zamiarów godzących w porządek i bezpieczeństwo określono w Zarządzeniu Dyrektora AŚ w Elblągu w sprawie stosowania czynności profilaktycznych na terenie Aresztu Śledczego w Elblągu Oddział Zewnętrzny, zmierzających do rozpoznania środowiska skazanych w celu ochrony społeczeństwa przed przestępczością lub zapewnienia porządku lub bezpieczeństwa zakładów karnych, aresztów śledczych lub konwojów¹⁰.

(akta kontroli str. 52-61)

W okresie objętym kontrolą w OZ nie przeprowadzano rozpoznania¹¹ jednostki organizacyjnej przed wprowadzeniem zmian w Instrukcji Ochronnej pomimo zmiany przeznaczenia II oddziału i przeprowadzenia w nim prac remontowo-adaptacyjnych.

⁸ Dz. U. Nr 79, poz. 523, Nr 182, poz. 1228 i Nr 238, poz. 1578

⁹ Opis przeznaczenia jednostki organizacyjnej z dnia 11.01.2024 r. i z dnia 30.06.2023 r. zatwierdził Dyrektor AŚ w Elblągu; Opis zabezpieczeń techniczno-ochronnych, w tym zabezpieczeń elektronicznych oraz sposobu wykorzystania łączności bezprzewodowej z dnia 30.06.2023 r. zatwierdził Dyrektor AŚ w Elblągu, a z dnia 30.04.2024 r. zatwierdził Z-ca Dyrektora; Procedury wzajemnego ubezpieczenia się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywanych zadań oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia z dnia 19.01.2024 r. i z dnia 30.06.2023 r. zatwierdził Dyrektor AŚ w Elblągu;

Zestawienie stanowisk z dnia 23.07.2024 r., z dnia 11.03.2024 r. z dnia 11.09.2023 r. z dnia 31.07.2023 r., z dnia 19.07.2023 r., z dnia 7.12.2022 r. zatwierdził Z-ca Dyrektora; z dnia 16.01.2024 r., z dnia 25.10.2023 r., z dnia 30.06.2023 r., z dnia 13.03.2023 r., z dnia 26.05.2022 r. z dnia 22.12.2021 r. z dnia 7.10.2021 r. z dnia 29.01.2021 r. i z dnia 27.04.2020 r. zatwierdził Dyrektor AŚ w Elblągu; plany sytuacyjne nie zawierały daty obowiązywania ani podpisu zatwierdzającego; wykaz i opis odstępstw od sposobu ochrony z 19.01.2024 r., z 30.06.2023 r., z 14.03.2023 r. i z 5.12.2022 r. zatwierdził Dyrektor AŚ w Elblągu; a z 5.12.2022 r. zatwierdził Z-ca Dyrektora. Procedury działań ochronnych i alarmowania z 30.06.2023 r. i z 29.03.2018 r. zatwierdził Dyrektor AŚ w Elblągu; a z 5.01.2022 r. zatwierdził Z-ca Dyrektora.

¹⁰ Z dnia 23.07.2024 r.

¹¹ Zgodnie z § 9 ust. 1 zarządzeń nr 2/23 i 69/23

Jak przekazał Dyrektor OZ: *W okresie objętym kontrolą, nie przeprowadzano rozpoznania, które miałyby określać potrzebę zmiany sposobu ochrony jednostki.*

Zastępca Dyrektora AŚ wyjaśnił, że: *W związku ze zmianą przeznaczenia oddziału II był przeprowadzany remont kilku pomieszczeń m.in. dyżurek terapeutów, psychologa, wychowawców. Dyrektor AŚ pełniący służbę w czasie tworzenia oddziału terapeutycznego nie podjął decyzji o przeprowadzeniu rozpoznania zgodnie z § 9 ust. 1 pkt 3 zarządzenia nr 69/2023 w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej z dnia 31 października 2023 r. (dalej: zarządzenie nr 69/2023) oraz wcześniejszych przepisów gdyż nie było konieczności: ustalenia potrzeby w zakresie zabezpieczeń techniczno-ochronnych, liczby oraz rodzaju stanowisk, rozmieszczenia stanowisk oraz pomieszczeń istotnych dla sposobu ochrony, liczby etatów w dziale ochrony, potrzeby w zakresie uzbrojenia i środków ochrony ponieważ nie wymagały one zmiany. Ponadto po utworzeniu oddziału II dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo przeprowadzana była kontrola (6-10 maja 2024 r.) przez specjalistę z Centralnego Zarządu Służby Więziennej, która obejmowała m.in. stan zabezpieczenia ochronnego jednostki m.in. oddział II. Kontrola nie wykazała nieprawidłowości ani uchybień w zakresie zabezpieczenia oddziału.*

Zdaniem NIK zmiana przeznaczenia II oddziału oraz przystosowanie go dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo, którzy nie byli wcześniej umieszczani w OZ, a także w związku z wykonanymi pracami remontowo-adaptacyjnymi wymagała przeprowadzenia rozpoznania.

(akta kontroli str. 52-61, 213-214, 320-330)

Obowiązująca w OZ Instrukcja Ochronna była kompletna i składała się z:

- opisu przeznaczenia jednostki organizacyjnej z dnia 16 lipca 2024 r.
- opisu zabezpieczeń techniczno-ochronnych jednostki organizacyjnej, w tym zabezpieczeń elektronicznych oraz sposobu wykorzystania łączności bezprzewodowej z dnia 10 października 2024 r.;
- procedury wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywanych zadań oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia z dnia 19 stycznia 2024 r.
- zestawienia stanowisk z dnia 30 sierpnia 2024 r.;
- instrukcji stanowiskowych,
- planu sytuacyjnego (brak daty sporządzenia i podpisu),
- wykazu i opisu odstępstw od sposobu ochrony z dnia 19 stycznia 2024 r.;
- procedury działań ochronnych i alarmowania z dnia 19 stycznia 2024 r.

W okresie objętym kontrolą kilkakrotnie wprowadzano zmiany do instrukcji ochronnej.

Jak wyjaśnił Zastępca Kierownika Działu Ochrony pełniący obowiązki w OZ: *zmiany z dnia 30 czerwca 2023 r. zostały dokonane w następstwie wprowadzenia Zarządzenia Nr 2/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 9 stycznia 2023 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz pracowników przywieziennych zakładów pracy (dalej: Zarządzenia 2/23), natomiast zmiany ze stycznia 2024 r. zostały wprowadzone w związku z przekształceniem w 2023 roku oddziału II w oddział dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo. Zmiana procedury podejmowania działań ochronnych i alarmowania z dnia 5 stycznia 2022 roku dotyczyła wyłącznie aktualizacji daty, natomiast zmiany Zestawienia stanowisk były spowodowane m.in. zmianami godzin pracy, zmianami stanowisk, zmianą liczby wakatów i etatów.*

(akta kontroli str. 52-61, 112-137, 213-214, 320-330)

Organizacja ochrony w OZ uwzględniała zróżnicowanie sposobów ochrony dostosowanych do specyfiki funkcjonujących w nim oddziałów. W Oddziale Zewnętrznym¹² funkcjonował oddział dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo (oddział II). U osadzonych z tego oddziału, mogły wystąpić zachowania nieprzewidywalne, mające wpływ na bezpieczeństwo funkcjonariuszy i pracowników SW.

Dyrektor OZ przekazał: *W oddziale II pełni służbę oddziałowy, który ze względu na charakter oddziału, ma przypisanego pomocnika. Obecność dwóch funkcjonariuszy ma zniwelować potencjalne zagrożenia wynikające ze specyfiki oddziału poprzez: szeroko rozumiane wzajemne ubezpieczanie się, stałe dozоровanie osadzonych podczas zajęć terapeutycznych – korekcyjnych itp.*

(akta kontroli str. 42, 52-61)

Przyjęty dla OZ dokument pod nazwą *Procedury podejmowania działań ochronnych i alarmowania*¹³ zawierał wszystkie elementy wymienione w §14 w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobów ochrony. System współdziałania sił wsparcia oraz zasady współpracy między poszczególnymi komórkami organizacyjnymi określono w *Procedurze działań podejmowanych do zdarzeń w postaci zakłócenia funkcjonowania jednostki*¹⁴.

(akta kontroli str. 106-108, 131-134)

1.2. Oddział Zewnętrzny był jednostką typu zamkniętego z wyznaczoną częścią oddziału półotwartego¹⁵, przeznaczoną dla skazanych dorosłych i młodocianych mężczyzn odbywających karę po raz pierwszy. Ustalona ogólna pojemność Oddziału Zewnętrznego wynosiła 176 miejsc. Na Oddziale I o łącznej pojemności 57 miejsc znajdowało się jedno pomieszczenie wychowawcy. Na Oddziale II o łącznej pojemności 54 miejsca wyznaczono jedno pomieszczenie wychowawcy, jedno pomieszczenie psychologa oraz jedno pomieszczenie do terapii indywidualnej. Oddział II był w pełni przeznaczony dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Na Oddziale III o łącznej pojemności 65 miejsc znajdowały się dwa pomieszczenia wychowawcy oraz jedno pomieszczenie psychologa.

(akta kontroli str. 31, 112-113, 209-211)

W OZ funkcjonowały trzy rodzaje systemów zabezpieczeń elektronicznych tj. telewizji dozorowej, sygnalizacji włamania i napadu oraz kontroli dostępu. W okresie objętym kontrolą w OZ była przeprowadzana modernizacja systemu telewizji dozorowej oraz systemu sygnalizacji włamania i napadu. Modernizacja Instalacji sygnalizacji alarmowej przeprowadzona w 2022 objęła:

- montaż manipulatorów LCD ATS 1111 na dyżurkach oddziałowych wszystkich trzech oddziałów (sygnał dźwiękowy i tekst na wyświetlaczu określające miejsce wystąpienia alarmu napadowego w rejonie danego oddziału),
- montaż dodatkowych przycisków napadowych nabiurkowych w pomieszczeniach wychowawców i psychologów,

¹² W zarządzeniu 85/21 Dyrektora Generalnego SW z 29 grudnia 2021 r. w sprawie określenia przeznaczenia zakładów karnych i aresztów śledczych z późniejszymi zmianami, tj. w Zarządzeniu nr 76/23 Dyrektora Generalnego SW z 28 listopada 2023r. zmieniające zarządzenie w sprawie określenia przeznaczenia zakładów karnych i aresztów śledczych Oddział Zewnętrzny Aresztu Śledczego w Elblągu, został określony jako jednostka typu zamkniętego (zał. nr 12). Na tej podstawie zgodnie z § 3 ust. 2 Zarządzenia 2/23 Dyrektora Generalnego SW z 9 stycznia 2023r. opracowano Instrukcję Ochronną, w której zawarto dokumenty określone w §10 ust. 2 Zarządzenia 2/23 DGSW.

¹³ Z dnia 30.06.2023 r. zatwierdzone przez Dyrektora AŚ w Elblągu.

¹⁴ Z dnia 13.09.2022 r., zatwierdzone przez Dyrektora AŚ w Elblągu.

¹⁵ 4 cele mieszkalne w oddziale III oraz 2 cele mieszkalne w oddziale I.

- zainstalowanie na zewnątrz pomieszczeń wyposażonych w alarmowe przyciski napadowe, sygnalizatorów akustyczno-optycznych (pomieszczenia wychowawców, psychologów, terapeutów oddziałowych, ambulatorium)¹⁶.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: od 2022 roku w OZ Braniewo rozszerzono funkcjonalność istniejących systemów elektronicznych zabezpieczeń techniczno-ochronnych w pawilonie mieszkalnym pod kątem zwiększenia bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników SW. Było to wykonanie poleceń zawartych w piśmie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 27 kwietnia 2022 roku, w związku z tym nie opracowywano w powyższym zakresie koncepcji i założeń funkcjonalnych do rozbudowy istniejących w ówczesnym czasie zabezpieczeń elektronicznych.

Jak wyjaśnił kierownik działu Informatyki i łączności w Areszcie Śledczym w Elblągu: modernizacja wynikała z realizacji polecenia Dyrektora Generalnego SW. W przypadku systemu SSWiN innych zmian nie było. W przypadku systemu kontroli dostępu nie było żadnych zmian i modyfikacji (z wyjątkiem zmian uprawnień użytkowników systemu i przeprowadzaniem napraw). W przypadku telewizji dozorowej system był modernizowany w 2023 roku w związku z adaptacją oddziału na potrzeby utworzenia działu terapeutycznego dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo.

W okresie objętym kontrolą nie opracowywano koncepcji i założeń technicznych dla budowy nowych oraz modernizacji starych elektronicznych systemów zabezpieczeń, w tym w związku z realizacją poleceń DG SW z 26 i 27 kwietnia 2022 r. dotyczących wyposażenia pomieszczeń tam wymienionych w system sygnalizacji napadu oparty na dwóch przyciskach alarmowych.

Kierownik działu Informatyki i łączności w Areszcie Śledczym w Elblągu wyjaśnił, że: zgodnie z wytycznymi do przeprowadzonej modernizacji systemu SSWiN w związku z realizacją polecenia DG była wymagana koncepcja. Z uwagi na krótki termin realizacji w/w poleceń koncepcja nie była przygotowana. Polecenia DG precyzyjnie wskazywały konieczność montażu dodatkowych przycisków oraz sygnalizatorów w okolicach drzwi dyżurek. Po realizacji poleceń DG nie została zaktualizowana dokumentacja powykonawcza. Dział informatyki i łączności posiada schemat logiczny systemu oraz dokumenty z opisem połączeń, urządzeń i okablowania, jednak dokumenty te nie zostały jeszcze zaktualizowane. Planowana jest aktualizacja w/w dokumentów. Za aktualizację dokumentacji odpowiedzialny był technik działu informatyki i łączności wykonujący swoje obowiązki w OZ w okresie: kwiecień 2023 r. do października 2024 r. oraz jego poprzednik.

(akta kontroli str. 5, 31, 52-61, 138-161, 215-216, 320-330)

OZ nie posiadał certyfikatów poświadczających zgodność z wymaganymi normami¹⁷ dla przycisków napadowych zainstalowanych w systemie SSWiN.

Jak wyjaśnił kierownik działu Informatyki i łączności w Areszcie Śledczym w Elblągu: z wyjątkiem przycisków napadowych pozostałe elementy systemu SSWiN, tj. centrala, moduły rozszerzeń, manipulatory spełniają wymagania stopnia 3, określone w Wytycznych nr 4/2013 a następnie Wytycznych nr 4/2022 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej (dalej: Wytycznych 4/2022), potwierdzone odpowiednimi certyfikatami. Z uwagi na ograniczenia budżetowe tj. niską kwotę środków przyznaną

¹⁶ Modernizacje w 2023 r. dostosowywały istniejący system zabezpieczeń elektronicznych do wytycznych Nr1/2023 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 14.02.2023r. w sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej.

¹⁷ Określonymi w Załączniku nr 1 Wytycznych nr 4/2013, a następnie Wytycznych 2/2022.

na realizację poleceń z pisma DG (przyznano łącznie kwotę w wysokości ok. 12 tys. zł), nie wystarczyło środków na zakup wymaganej ilości przycisków napadowych spełniających wymagania stopnia 3.

(akta kontroli str. 162-208)

*W okresie objętym kontrolą w OZ przeprowadzano konserwację systemów elektronicznego zabezpieczenia w okresach co 6 miesięcy. Fakt przeprowadzenia konserwacji odnotowano: w okresie od 2021 roku do 2022 roku w kartach konserwacji, a od 2023 roku w elektronicznym systemie ZSZI (Zintegrowany System Zarządzania Infrastrukturą Informatyczną) przy wszystkich urządzeniach wpisanych do systemu. Przegląd elementów wchodzących w skład systemu tj. sygnalizatory optyczne, akustyczne, przyciski napadowe, czujki ruchu i inne nie posiadające własnych pozycji w systemie zostały ujęte w ZSZI razem w pozycji „system SSWiN”. Jak wyjaśnił Dyrektor Jednostki: *przeprowadzona będzie standaryzacja dokumentacji w Areszcie Śledczym w Elblągu i Oddziale Zewnętrznym w Braniewie w celu wprowadzenia jednolitego systemu dokumentowania przeprowadzanych konserwacji urządzeń systemu SSWiN. W trakcie przygotowywania dokumentacji zostanie szczegółowo opisane co wchodzi w skład pozycji „System SSWiN”, „System CCTV” i innych pozycji, w sposób taki, żeby można było jednoznacznie określić, które urządzenia poddane zostały konserwacji i przeglądowi. Ustalono także w jaki sposób będą dokonywane wpisy potwierdzające przeprowadzenie przeglądu z uwzględnieniem rodzaju i formy przeprowadzanego przeglądu wraz ze szczegółowym opisem wykonanych czynności.**

(akta kontroli str. 138-161, 250-255)

W OZ nie zostały opracowane procedury postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania. Zgodnie z wymogiem określonym w § 19 pkt 2 Wytycznych Nr 4/2013: „Podczas eksploatacji systemów zabezpieczeń elektronicznych kierownik jednostki jest w szczególności zobowiązany do (...) ustalenia procedur postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania”.

*Jak wyjaśnił Zastępca Kierownika Działu Ochrony pełniący obowiązki w OZ: *nie ma procedury, która konkretnie reguluje postępowanie w przypadku uszkodzenia systemu alarmowego tj. postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania, jeżeli chodzi o podejmowane działania ochronne jednostki. W OZ funkcjonuje Procedura działań podejmowanych do zdarzeń w postaci zakłócenia funkcjonowania jednostki z 13 września 2022 r., zatwierdzona przez Dyrektora AŚ w Elblągu, która ogólnie wskazuje sposoby postępowania w sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu jednostki. Poza tym ogólne zapisy możliwe do zastosowania w przypadku problemów z systemem alarmowym określone są w Zarządzeniu 69/2023, w tym w § 34 dotyczącym wzmocnienia sposobów ochrony. W przypadku zaistnienia w/w zdarzenia stosuje się zasady meldowania zgodne z podległością służbową.**

Zdaniem NIK awaria SSWiN lub czasowe wyłączenie całości lub części systemu związane z przeprowadzaniem niezbędnych prac modernizacyjnych lub serwisowych powoduje obniżenie poziomu bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej. Ogólne zasady określone w przywołanym w wyjaśnieniach zarządzeniu nie uwzględniają specyfiki jednostki, podziału na strefy ochronne i nie nakładają na funkcjonariuszy pełniących służbę w czasie wystąpienia potencjalnych problemów związanych z funkcjonowaniem SSWiN konkretnych obowiązków i zadań zapewniających utrzymanie właściwego poziomu zabezpieczeń. O ile w przypadku zaplanowanych prac serwisowych Dyrektor może zastosować wzmocnienie sposobów ochrony określone w Zarządzeniu 69/2023 DGSW to w przypadku awarii systemu niezbędne jest niezwłoczne uruchomienie działań i procedur uwzględniających takie zdarzenia.

(akta kontroli str. 106-108, 138-161, 213-214)

Zgodnie z wymaganiem określonym w § 4 ust. 1 Wytycznych Nr 4/2013 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 10 czerwca 2013 r. w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej (dalej: Wytyczne 4/2013) oraz Zarządzenia 4/2022 analizę zagrożeń przeprowadza się na podstawie protokołu rozpoznania jednostki. Zgodnie z wytycznymi 4/2013 a następnie 4/2022 protokół rozpoznania służył także do ustalenia w zakresie wyposażenia jednostki organizacyjnej w zabezpieczenia techniczno-ochronne, środki łączności, sygnalizacji i alarmowania oraz ich rozmieszczenia.

W kontrolowanym okresie pomimo zmiany przeznaczenia oddziału II i przeprowadzenia w nim prac adaptacyjnych nie przeprowadzano w OZ Braniewo analizy zagrożeń.

Jako przyczynę braku rozpoznania i analizy zagrożeń Zastępca Dyrektora AŚ podał, że *nie było konieczności ustalenia potrzeby w zakresie zabezpieczeń techniczno-ochronnych, liczby oraz rodzaju stanowisk, rozmieszczenia stanowisk oraz pomieszczeń istotnych dla sposobu ochrony, liczby etatów w dziale ochrony, potrzeby w zakresie uzbrojenia i środków ochrony ponieważ nie wymagały one zmiany.*

Zdaniem NIK zmiana przeznaczenia oddziału II i przeprowadzenie w nim prac remontowo adaptacyjnych jest właściwą przesłanką do przeprowadzenia rozpoznania i analizy zagrożeń. To wyniki rozpoznania i przeprowadzonej na jego podstawie analizy powinny dać odpowiedź czy sposoby ochrony, w tym liczba etatów, uzbrojenie i inne środki ochrony wymagają zmiany.

(akta kontroli str. 138-161)

1.3. Zgodnie z poleceniem Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (pismo z dnia 27 kwietnia 2022 r.) wszyscy funkcjonariusze i pracownicy mający bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności, w wyznaczonym terminie (tj. do 25 maja 2022 r.) zostali wyposażeni w indywidualne sygnalizatory alarmowe lub w radiotelefony przenośne z funkcją sygnalizacji napadu. Funkcjonariuszy działu ochrony wykonujących czynności w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi dodatkowo wyposażono w środki przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek oraz ręcznego miotacza substancji obojętniających. Pozostali funkcjonariusze i pracownicy OZ Braniewo mogący mieć incydentalnie kontakt z osadzonymi zostali wyposażeni w indywidualne sygnalizatory alarmowe do końca 2023 roku¹⁸.

(akta kontroli str. 30, 241-249)

1.4. Przeprowadzone w dniu 13 listopada 2024 r. oględziny pomieszczeń wychowawców, terapeutów i psychologów, znajdujących się w Areszcie Śledczym w Elblągu Oddział Zewnętrzny wykazały, że: w OZ wyznaczono ogółem siedem pomieszczeń przeznaczonych dla wychowawców, terapeutów i psychologów. Wszystkie pomieszczenia były zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego. Wydzielono w nich strefy dla osadzonego i funkcjonariusza. Wyposażono je w system sygnalizacji napadu oparty na dwóch przyciskach antynapadowych oraz telefon z systemem szybkiego wybierania z zaprogramowanym numerem do Dowódcy Zmiany. Pomieszczenia te posiadały drzwi wejściowe z szybą i możliwością zamykania jedynie od zewnątrz oraz sygnalizatory akustyczno optyczne sprzężone z systemem napadowym. Przeprowadzone w ramach oględzin testy wyposażenia potwierdziły prawidłowe działanie przycisków napadowych oraz telefonów. W OZ znajdowały się trzy pomieszczenia (nr 30, 35 oraz 39) przeznaczone do terapii grupowej (zajęciowej) oraz

¹⁸ Z-ca Kierownika Penitencjarnego, Technik Informatyki, Informatyk oraz pracownicy kantyny zostali wyposażeni w indywidualne sygnalizatory alarmowe w sierpniu i wrześniu 2023 roku.

jedno pomieszczenie do terapii indywidualnej. W każdym z pomieszczeń przeznaczonych do terapii grupowej zainstalowana była kamera monitoringu wizyjnego oraz system przywoławczy (domofon). Drzwi do tych pomieszczeń posiadały przeszklone otwory umożliwiające obserwację wnętrza. W pomieszczeniu do terapii indywidualnej wydzielono strefę osadzonego, w której znajdował się taboret trwale przytwierdzony do podłogi. Do biurka przymocowane były dwa przyciski napadowe, jeden na blacie i drugi ukryty. Dyrektor Aresztu Śledczego oświadczył, że pomieszczenie do terapii indywidualnej jest aktualnie nie używane ze względu na brak terapeuty zajęciowego. Na oddziale II znajdowało się pomieszczenie, wyposażone w przeszklone drzwi, w którym strefy osadzonego i funkcjonariusza były oddzielone metalową kratą. Na ścianie w strefie funkcjonariusza zamontowany był przycisk napadowy. Dyrektor jednostki poinformował, że do 2022 r. w OZ w pomieszczeniach wychowawców, psychologów, terapeutów nie wyznaczono strefy funkcjonariusza i osadzonego, które by były odpowiednio rozdzielone poprzez oznakowanie w formie żółtej linii umieszczonej na podłodze lub poprzez wykonanie odpowiedniej zabudowy. Drzwi wejściowe były zamykane obustronnie i nie posiadały wbudowanych wizjerów. Pomieszczenia były wyposażone w jeden przycisk sygnalizacji alarmowej (system podbiurkowy) i telefon stacjonarny.

(akta kontroli str. 31, 209-211, 233-237)

1.5. Stan zatrudnienia w OZ na koniec poszczególnych lat okresu objętego kontrolą oraz I połowy 2024 r. przedstawiał się następująco:

- w 2021 roku 70 osób, w tym w Dziale ochrony 54 osoby,
- w 2022 roku 68 osób, w tym w Dziale ochrony 52 osoby,
- w 2023 roku 60 osób, w tym w Dziale ochrony 41 osób,
- w I poł. 2024 roku 62 osoby, w tym w Dziale ochrony 43 osoby.

W 2023 roku zmniejszyła się znacząco tj. o 25,4% (o 15 osób) liczba pracowników ze stażem pracy powyżej 5 lat (z 59 osób do 44 osób na koniec roku), z tego 14 osób przypadało na pracowników Działu ochrony. Zwiększyła się natomiast liczba pracowników ze stażem pracy poniżej 2 lat (z 3 osób do 13 osób na koniec roku), z tego 9 osób przypadało na pracowników Działu ochrony.

Liczba funkcjonariuszy ze stażem pracy powyżej 5 lat na koniec poszczególnych lat okresu objętego kontrolą oraz I połowy 2024 r. przedstawiała się odpowiednio:

- w 2021 roku 56 osób, w tym w Dziale ochrony 43 osoby,
- w 2022 roku 59 osób, w tym w Dziale ochrony 44 osoby,
- w 2023 roku 44 osoby, w tym w Dziale ochrony 30 osoby,
- w I poł. 2024 roku 44 osoby, w tym w Dziale ochrony 30 osoby.

W okresie objętym kontrolą w OZ na koniec 2021 i 2022 roku nie było wolnych etatów. Dwa etaty strażnika były nieobsadzone na koniec 2023 r. oraz na koniec I połowy 2024 r. Na dzień 30 czerwca 2024 r. pozostawało również nieobsadzone stanowisko instruktora działu terapeutycznego.

(akta kontroli str. 29, 44-45)

W okresie objętym kontrolą stan wypracowanych godzin nadliczbowych przez funkcjonariuszy wynosił:

- w 2021 roku 665 godzin, w tym w Dziale ochrony 665 godzin,
- w 2022 roku 3364 godziny, w tym w Dziale ochrony 3273 godziny,
- w 2023 roku 1676 godzin, w tym w Dziale ochrony 1227 godzin,
- w I poł. 2024 roku 3760 godzin, w tym w Dziale ochrony 3511 godzin.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: *wszystkie wymagane stanowiska, uwzględnione w instrukcji ochronnej tj. w „zestawieniu stanowisk”, były obsadzane tak, aby zapewnić prawidłowy tok pełnienia służby, realizację zagadnień określonych w porządku*

wewnętrznym, realizacji oddziaływań penitencjarno - terapeutycznych oraz bezpieczeństwo w jednostce. Wiązało się to, ze wzrostem godzin nadliczbowych poprzez pełnienie dodatkowych służb przez funkcjonariuszy w systemie wielozmianowym. Uwarunkowane to było zmniejszającym się stanem etatowym w dziale ochrony. W listopadzie 2024 r. podjęto działania zwiększające procentowe zabezpieczenie normatywnego czasu służby w Oddziale Zewnętrznym w Braniewie. Dokonano uaktualnienia „zestawieniu stanowisk”, polegającego na zmianie systemu pełnienia służby na poszczególnych stanowiskach, co skutkowało zwiększeniem procentowego normatywu wymaganego do prawidłowego zabezpieczenia czasu służby przy obecnym stanie etatowym.

(akta kontroli str. 51, 238-240)

W OZ spełnione były wymogi dotyczące liczby funkcjonariuszy na stanowiskach pełniących funkcję oddziałowych w stosunku do liczby osadzonych. Pojemność Oddziału Zewnętrznego na koniec 2023 roku oraz I połowy 2024 r. wynosiła 176 osadzonych, w tym w Oddziale I: 57, w Oddziale II: 54, a w Oddziale III: 65. Liczba osadzonych wynosiła odpowiednio 99 na koniec 2023 roku i 104 na koniec I połowy 2024 r, w tym:

- w Oddziale I: 42 i 46;
- w Oddziale II: zero i 6;
- w Oddziale III: 57 i 52.

Na każdym oddziale, zarówno na zmianie dziennej jak i nocnej, służbę pełnił jeden oddziałowy¹⁹. Po przekształceniu Oddziału II, oddziałowy na zmianie dziennej miał przypisanego pomocnika.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: w okresie objętym kontrolą nie zwracano się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Olsztynie o zwiększenie liczby etatów.

(akta kontroli str. 42, 138-161)

1.6. Dyrektor OZ w okresie 2021 - czerwiec 2024 wnioskował o środki do finansowego zabezpieczenia działań związanych z zapewnieniem funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych w kwotach:

- 28 tys. zł na modernizację systemu monitoringu wizyjnego na zakup kamer CCTV IP - łączny plan na lata 2023-2025. W roku 2024 przyznano środki w wysokości 9999,00 zł. Zakup zrealizowano.
- 12 tys. zł na zakup m.in: wykrywaczy metali, alarmów osobistych, gazów pieprzowych, kabur na kajdanki, pokrowców na gaz pieprzowy, manipulatorów alarmowych, ekspanderów alarmowych, przycisków alarmowych, sygnalizatorów alarmowych, modułów ethm; Zakup zrealizowano.
- 95 tys. zł na zakup urządzenia do prześwietlania paczek i bagażu (zrealizowano zakup urządzenia za kwotę 83 695,35 zł);
- 6 tys. zł na zakup i wdrożenie oprogramowania zarządzającego dla systemów SSWiN, kontroli dostępu, CCTV; nie przyznano środków na realizację;
- 12 tys. zł na zakup barier mikrofalowych nie przyznano środków na realizację;
- 5 tys. zł na zakup wykrywacza telefonów komórkowych nie przyznano środków na realizację;
- 58 tys. zł na System CCTV IP plan na rok 2024 - nie przyznano na dzień 30 września 2024 r.;
- 135 tys. zł na System domofonowo-przyzywowy w oddziale I. plan na rok 2024- nie przyznano na dzień 30 września 2024 r.;
- 150 tys. zł na System domofonowo-przyzywowy w oddziale III. plan na rok 2024- nie przyznano na dzień 30 września 2024 r.;

¹⁹ Na koniec 2023 roku na Oddziale II nie było wyznaczonych oddziałowych w związku z brakiem osadzonych na oddziale.

- 4,5 tys. zł na zakup wykrywacza telefonów komórkowych - nie przyznano środków na realizację.

Łączna wysokość wnioskowanych środków finansowych w latach 2021- wrzesień 2024, na przeprowadzenie remontów i inwestycji związanych z poprawą bezpieczeństwa funkcjonowania jednostki w zakresie infrastruktury, sprzętu oraz systemów zabezpieczeń elektronicznych wynosiła 535,5 tys. zł, z tego przyznano kwotę 105,69 tys. zł.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: *wymagany jest zakup ręcznego wykrywacza metali oraz urządzenia do wykrywania telefonów komórkowych tzw. „Mobifinder”. W OZ Braniewo niezbędne jest jedno takie urządzenie. Ponadto, oczekujemy na przyznanie środków pieniężnych na zakup 5-6 szt. kamer nowej generacji tzw. kamer IP, które mają zastąpić dotychczas używane kamery analogowe.*

(akta kontroli str. 34, 43, 52-61, 238-241)

1.7. W latach 2021- czerwiec 2024 nie wystąpiły zdarzenia związane z agresywnym zachowaniem osadzonych względem funkcjonariuszy i pracowników²⁰. We wskazanym okresie miały miejsce dwa przypadki dotyczące zagrożenia bezpieczeństwa funkcjonariuszy podczas wykonywania obowiązków służbowych, cztery przypadki aroganckiego i wulgarnego zachowania osadzonych wobec wychowawców i funkcjonariuszy oraz pojedyncze przypadki szarpania z innym osadzonym i brak wykonywania poleceń funkcjonariusza.

W sierpniu i lutym 2023 r. na terenie Oddziału Zewnętrznego miały miejsce dwie sytuacje, w których osadzeni zachowywali się w sposób agresywny względem funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej²¹ i konieczne było użycie środków przymusu bezpośredniego. W pierwszym przypadku, z lutego 2023 r., osadzony był zgłoszony do transportu (przemieszczenie do innej jednostki penitencjarnej). Osadzony odmawiał wyjścia z celi mieszkalnej, odmawiał poddania się czynnościom transportowym i był agresywny względem funkcjonariuszy SW. Wobec osadzonego zostały użyte środki przymusu bezpośredniego tj. siła fizyczna, kajdanki²². Podczas użycia środków nie doszło do zranienia osadzonego.

W drugim przypadku, z sierpnia 2023 r., osadzony podczas wizyty u lekarza, na terenie ambulatorium OZ, próbował wymusić na lekarzu zmianę dawkowania leków. Niezadowolony z decyzji lekarza wyciągnął z ust kawałek ostrza od maszynki do golenia, którą dokonał samouszkodzenia przedramienia lewego, po czym wykonał ruch w kierunku lekarza. Decyzją, obecnego w ambulatorium Dowódcy Zmiany, użyto względem osadzonego środków przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej i kajdanek²³. Powodem użycia siły było usiłowanie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie funkcjonariusza lub innej osoby, przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym do autoagresji.

(akta kontroli str. 35-36)

W okresie od stycznia 2021 r. do marca 2024 r. odprawy penitencjarno-ochronne, udokumentowane protokołami przeprowadzano nieregularnie. Ze względu na obostrzenia Covidowe do października 2022 r. przeprowadzono jedną taką odprawę

²⁰ Określone w Zarządzeniu 100/22 Dyrektora Generalnego SW z 29 grudnia 2022 r. w sprawie ustalenia organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych SW, w tym sposobu i trybu informowania o zdarzeniach, które wystąpiły w SW oraz ustalenia sposobu i trybu przeprowadzania czynności sprawdzających oraz sposobu ich dokumentowania

²¹ W obu przypadkach, sytuacja nie wyczerpywała znamion zdarzenia określonego w Zarządzeniu 100/22 Dyrektora Generalnego SW z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie ustalenia organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych SW, w tym sposobu i trybu informowania o zdarzeniach, które wystąpiły w SW oraz ustalenia sposobu i trybu przeprowadzania czynności sprawdzających oraz sposobu ich dokumentowania.

²² Sposób użycia: użyto siły fizycznej w postaci technik obrony; użyto siły fizycznej w postaci technik obezwładniania; użyto siły fizycznej w postaci technik transportowych; założono kajdanki na ręce trzymane z tyłu.

²³ Jak wyżej.

(27.07.2021 r.), a od października 2022 do marca 2024 przeprowadzono 16 odpraw. Od marca 2024 roku odprawy penitencjarno-ochronne odbywały się regularnie na koniec miesiąca. Przedmiotem odpraw były m.in. stan atmosfery i nastrojów wśród osadzonych oraz weryfikacja osadzonych ujętych w wykazie potencjalnych sprawców napaści na funkcjonariuszy i pracowników. Protokoły z odpraw zawierały wnioski i polecenia do realizacji.

(akta kontroli str. 49, 225-232)

W Oddziale Zewnętrznym obowiązuje Zarządzenie 29/2024 Dyrektora Aresztu Śledczego w Elblągu z 23 lipca 2024 r. w sprawie stosowania czynności profilaktycznych na terenie Aresztu Śledczego w Elblągu Oddział Zewnętrzny w Braniewie²⁴, zmierzających do rozpoznania środowiska skazanych w celu ochrony społeczeństwa przed przestępczością lub zapewnienia porządku lub bezpieczeństwa zakładów karnych, aresztów śledczych lub konwoju.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: Po doprowadzeniu osadzanego do jednostki przeprowadza się z nim rozmowę informacyjną i rozmowę wstępną. Czynności te przeprowadza wychowawca, po jej przeprowadzeniu jeśli istnieje taka konieczność osadzony kierowany jest do psychologa w celu przeprowadzenia działań profilaktycznych. Do zadań wychowawcy należy sporządzenie wniosku do kuratora o przesłanie wywiadu środowiskowego. Na podstawie wywiadu i informacji otrzymanych z sądu oraz danych zawartych w aktach ewidencyjnych podejmuje się kolejne działania resocjalizacyjne wobec konkretnego osadzonego. Dodatkowo w wyniku prowadzenia czynności profilaktycznych, funkcjonariusz na stanowisku Inspektora Ochrony Wewnętrznej tworzy osadzonym mogącym stwarzać zagrożenie bezpieczeństwa dla funkcjonariuszy i bezpieczeństwa w jednostce Karty Zaleceń Profilaktycznych (dalej: KZP). Karta zawiera zdjęcie osadzonego, powód jej sporządzenia oraz zalecenia zastosowane w celu zapewnienia bezpieczeństwa. Z kartą zaleceń profilaktycznych zapoznają się wszyscy funkcjonariusze oraz pracownicy mający styczność z danym osadzonym. Kartę zaleceń profilaktycznych zamieszcza się w CBDOPW. Dodatkowo znajduje się ona w wersji papierowej w dyżurkach oddziałowych, wartowni oraz pomieszczeniu bramowego. Karty KZP na bieżąco poddawane były weryfikacji i aktualizacji.

W okresie poddanym kontroli w samym OZ Braniewo odbyły się konsultacje psychiatryczne odpowiednio: 2021 rok – 252 konsultacje, 2022 rok – 278 konsultacji, w 2023 roku – 166 konsultacji, w 2024 roku do 23 września 2024 - 139 konsultacji. W kontrolowanym okresie przeprowadzono 383 badania osadzonych²⁵, zakończone wydaniem opinii psychologicznych. Przeprowadzono również 5 333 rozmowy psychologiczne²⁶, z których sporządzone zostały notatki.

(akta kontroli str. 52-61, 238-240)

W Oddziale Zewnętrznym wprowadzono Zarządzenie²⁷ w sprawie zapobiegania zdarzeniom związanym z zachowaniami agresywnymi i autoagresywnymi, w tym zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności. Zarządzenie zobowiązywało funkcjonariuszy i pracowników cywilnych do prowadzenia obserwacji zachowań osadzonych od momentu przybycia do jednostki penitencjarnej.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: osadzeni, którzy popełnili przestępstwo z udziałem przemocy bądź ci, którzy prezentowali zachowania agresywne, niezależnie czy

²⁴ Zastępujące Zarządzenie nr 72/2023 z dnia 26 lipca 2023 r.

²⁵ Dotyczy osadzonych przebywających w AŚ Elbląg łącznie z OZ Braniewo.

²⁶ Jak wyżej.

²⁷ Nr 104/2023 Dyrektora AŚ w Elblągu z 1.12.2023 r.

w stosunku do innych osadzonych czy w stosunku do funkcjonariuszy obejmowani byli programami przeciwdziałania agresji i przemocy.

W okresie objętym kontrolą działania profilaktyczne prowadzono wobec 67 osadzonych przebywających w OZ.

(akta kontroli str. 96-103)

W okresie objętym kontrolą prowadzono w OZ następujące programy z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy:

- w 2021 roku: programem „Stop przemocy – Druga szansa” objęto 10 osadzonych (8 wycofano z uczestnictwa); programem „Pokonać złość” objęto 10 osadzonych;
- w 2022 roku: programem „Pokonać złość” objęto sześciu osadzonych; programem „ART – Trening zastępowania Agresji” objęto sześciu osadzonych; programem „Przemocy mówię NIE” objęto ośmiu osadzonych;
- w 2023 roku: programem „ART – Trening zastępowania Agresji” objęto 13 osadzonych; programem DULUTH objęto siedmiu osadzonych;
- w 2024 roku: programem „Psychokorekcja w zakresie konstruktywnego radzenia sobie z emocjami, metody i techniki radzenia sobie z agresją” objęto siedmiu osadzonych;

(akta kontroli str. 37)

Sposób postępowania z osadzonymi agresywnymi oraz przeciwdziałanie takim zachowaniom określała Instrukcja nr 1/2016 Dyrektora Aresztu Śledczego w Elblągu z 16 maja 2016 r. w sprawie przeciwdziałania podkulturze przestępczej w Areszcie Śledczym w Elblągu. Dokument ten wprowadzał instrukcje (stanowiskowe) mające na celu przeciwdziałanie wzajemnej demoralizacji osadzonych, negatywnym przejawom podkultury przestępczej, występowaniu zachowań agresywnych i autoagresji.

(akta kontroli str. 37, 52-61)

W Zarządzeniu Dyrektora AŚ w Elblągu w sprawie stosowania czynności profilaktycznych na terenie Aresztu Śledczego w Elblągu Oddział Zewnętrzny w Braniewie określono obowiązek udokumentowania i przekazania Dyrektorowi AŚ każdej informacji uzyskanej w wyniku stosowania czynności profilaktycznych. W OZ na podstawie sporządzanej i gromadzonej dokumentacji rozpoznawano przyczyny i skalę problematyki związanej z zagrożeniem bezpieczeństwa funkcjonariuszy podczas wykonywania obowiązków służbowych. W ramach działań profilaktycznych w powyższym zakresie jednostka prowadziła czynności zmierzające do analizy poszczególnych osadzonych, pod względem ich problemów osobowościowych. Wykonywano także badania osobopoznawcze (udokumentowane notatkami w Centralnej Bazie Danych Osób Pozbawionych Wolności) wobec osób pozbawionych wolności przebywających na terenie jednostki. Osobą wyznaczoną do gromadzenia i przetwarzania informacji na temat zachowań osadzonych pozyskanych w toku czynności profilaktycznych był Inspektor Ochrony Wewnętrznej.

W 2023 roku w toku prowadzonych czynności profilaktycznych udokumentowano 23 przypadki informacji kwalifikowanych jako "istotne" bądź "mogące być istotne" dla zapewnienia bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej. Każda z tych informacji była analizowana i przetwarzana przez osobę odpowiedzialną i przekazana Dyrektorowi jednostki. W 2024 roku udokumentowano 12 takich przypadków.

(akta kontroli str. 50, 316-319)

1.8. Przewodniczący NSZZ Funkcjonariuszy i Pracowników Więziennictwa - Zarząd Terenowy Elbląg wyjaśnił, że w okresie objętym kontrolą Organizacja Związkowa nie kierowała pisemnych postulatów dotyczących potrzeby zmian organizacyjno-

prawnych. Sprawy dotyczące bezpieczeństwa funkcjonariuszy były załatwiane z kierownictwem jednostki na bieżąco.

(akta kontroli str. 217)

Przewodniczący Związku Zawodowego Solidarność poinformował, że przedstawiał podczas spotkań z administracją tematy mające wpływ na poziom bezpieczeństwa funkcjonariuszy tj.:

- zawieszanie stanowisk służbowych w porze dziennej oraz nocnej spowodowane, z punktu widzenia organizacji związkowej, naciskami wyższych przełożonych na zmniejszenie ilości wypracowanych nadgodzin przez załogę, w szczególności funkcjonariuszy działu ochrony.
- realizację konwojów doraźnych lub planowanych podstawowym składem zmiany co skutkowało pozostawianiem w czasie trwania konwoju, obniżonej liczby funkcjonariuszy na terenie jednostki.
- nieprawidłowe wykorzystanie monitoringu wizyjnego na stanowisku monitorowego. Według analizy prawnej pozyskanej przez organizację związkową monitoring stricte nastawiony był na kontrolę sposobu pełnienia służby, a nie na potencjalne źródło zagrożenia na stanowisku.
- upomnienie przez pracodawcę funkcjonariuszy korzystających z własnych środków ochrony indywidualnej (dotyczyło to rękawic antyprzecięciowych, których poziom bezpieczeństwa jest znacząco wyższy od zapewnionych przez pracodawcę, lecz nie spełniają one norm budowlanych narzuconych poprzez zarządzenie).

Dyrektor Aresztu Śledczego w Elblągu odniósł się na piśmie do kwestii monitoringu wizyjnego argumentując m.in., że zamontowanie kamer podyktowane jest względami bezpieczeństwa i nie ma przesłanek do ich likwidacji. Jak wyjaśnił Przewodniczący Związku Zawodowego Solidarność: podczas rozmów z dyrekcją uzyskano informacje, że:

- zarządzenia lub wytyczne nakładają obowiązek stosowania środków spełniających określoną normę, jak te które są wydawane przez pracodawcę;
- polecenia związane z ograniczaniem liczby godzin nadliczbowych pochodzą od wyższych przełożonych.

(akta kontroli str. 218-224)

1.9. W okresie objętym kontrolą w Areszcie Śledczym w Elblągu przeprowadzano (na zmianę: w Areszcie i OZ) coroczne ćwiczenia doskonalące sprawność funkcjonariuszy oraz pracowników w działaniach ochronnych. Ćwiczenia przeprowadzano przy udziale straży pożarnej i Policji na podstawie konspektu sporządzonego przez kierownika działu ochrony i zatwierdzonego przez dyrektora. Z przeprowadzonych ćwiczeń sporządzono sprawozdania.

W okresie kontrolowanym w Oddziale Zewnętrznym przeprowadzono ogółem dziewięć szkoleń z użycia środków przymusu bezpośredniego z czego: w 2021 roku przeprowadzono cztery szkolenia dla 54 osób (na koniec roku zatrudnionych było 70 osób), w 2022 roku dwa szkolenia dla 49 osób na 68 osób zatrudnionych, w 2023 roku dwa szkolenia dla 49 osób na 60 osób zatrudnionych, do czerwca 2024 roku jedno szkolenie dla 35 osób na 62 osoby zatrudnione. Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: nie ma możliwości przewidzenia, czy dany funkcjonariusz w wyznaczonym terminie będzie obecny w służbie (urlopy rodzicielskie, okolicznościowe szkolenia, delegacje itp.). W takim wypadku możliwe jest, że funkcjonariusz mógł nie odbyć szkolenia.

W OZ w kontrolowanym okresie przeprowadzono także inne szkolenia, które mają bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo funkcjonariuszy, tj.:

- szkolenie z identyfikacji substancji psychoaktywnych i rozpoznawanie objawów ich spożycia oraz możliwości ich pozyskania (maj 2021 r.),
- szkolenie z profilaktyki zachowań suicydalnych (sierpień 2021 r.),
- szkolenie z zakresu prowadzenia czynności profilaktycznych (wrzesień 2021 r.),
- szkolenie z czynności profilaktycznych. Przekazywanie, gromadzenie, przetwarzanie informacji uzyskanych w wyniku realizacji tych czynności (sierpień 2022 r.),
- szkolenie z prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego (październik 2022 r.),
- szkolenie „Trudności i specyfika pracy z osadzonymi uzależnionymi” (grudzień 2022 r.),
- szkolenie obejmujące zagadnienia dotyczące przeciwdziałania podkulturze przestępczej w jednostce oraz z zakresy prowadzenia czynności profilaktycznych. (czerwiec 2024 r.),
- szkolenie dla funkcjonariuszy pełniących służbę na stanowisku „Bramowego”. Utrwalenie wiedzy teoretycznej i praktycznej ze sposobu pełnienia służby w rejonie wejścia do jednostki (sierpień 2024 r.).

(akta kontroli str. 29, 38-40, 44-45, 52-61, 233-237, 265-285)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W OZ nie przeprowadzono rozpoznania, wbrew obowiązкови wynikającemu z § 9 ust. 1 zarządzeń nr 2/23 i 69/23 oraz analizy zagrożeń, o której mowa w § 4 ust. 1 zarządzeń 4/2013 i 4/2022, w celu ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony w związku z utworzeniem oddziału II dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo. Szczegółowy opis ustalonego stanu faktycznego zawarto na str. 6-7 wystąpienia pokontrolnego.
2. Nie opracowano koncepcji i założeń do projektu budowy lub modernizacji systemów zabezpieczeń elektronicznych, wbrew obowiązкови wynikającemu z §12 ust. 1 Wytycznych nr 4/2013 i Wytycznych 4/2022. Szczegółowy opis ustalonego stanu faktycznego zawarto na str. 9-10 wystąpienia pokontrolnego.
3. System SSWiN funkcjonujący w OZ nie spełniał norm określonych w załączniku nr 1 Wytycznych nr 4/2022 Dyrektora Generalnego SW z dnia 30 grudnia 2022 r., a tym samym nie spełniał wymagań § 3 ust. 3 i 4 wytycznych 4/2013. Szczegółowy opis ustalonego stanu faktycznego zawarto na str. 9-10 wystąpienia pokontrolnego.
4. Nie wszyscy funkcjonariusze i pracownicy OZ zostali przeszkoleni w zakresie zagadnień bezpieczeństwa i samoobrony, wbrew poleceniom Dyrektora Generalnego Służby Więziennej przekazany w piśmie z dnia 27 kwietnia 2022 r. BOG.O70.40.2.2022.KS. Szczegółowy opis ustalonego stanu faktycznego zawarto na str. 18 wystąpienia pokontrolnego.
5. Nie określono szczegółowego regulaminu organizacyjnego, na co pozwalał m.in. art. 13 ust. 3 ustawy o SW. NIK wskazuje także na treść obowiązującego standardu A 3 kontroli zarządczej określonego w załączniku do Komunikatu nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych. Szczegółowy opis ustalonego stanu faktycznego zawarto na str. 4 wystąpienia pokontrolnego.

Skutkiem powyższego zaniechania, było niewskazanie w strukturze Oddziału komórki organizacyjnej (bądź stanowiska pracy/służby) odpowiedzialnej za monitorowanie, koordynowanie i nadzór nad działaniami związanymi z sytuacjami

kryzysowymi dotyczącymi zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszom i pracownikom.

6. Nie opracowano procedury postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania niezgodnie z wymogiem określonym w §19 pkt 2 Wytycznych Nr 4/2013, a następnie Wytycznych Nr 4/2022. Szczegółowy opis ustalonego stanu faktycznego zawarto na str. 10-11 wystąpienia pokontrolnego.
7. Nie opracowano dokumentów wewnętrznych poprawiających bezpieczeństwo funkcjonariuszy podczas wykonywania obowiązków służbowych, co uznano za nierzetelne, tj.:
 - dotyczących przebywania osadzonego w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie oraz konsekwencji faktycznych i prawnych lub dyscyplinarnych naruszenia granicy,
 - dotyczących nadzoru nad korzystaniem przez osadzonych wykonujących pracę na terenie jednostki (np. prace remontowo-budowlane, kuchnia) z narzędzi i urządzeń niebezpiecznych (typu piły, noże, siekiery, itp.).

Szczegółowy opis ustalonego stanu faktycznego zawarto na str. 5-6 wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 41, 138-161, 215-216, 233-237)

OCENA CZĄSTKOWA

W OZ zgodnie z wymaganiami zlokalizowano i wyposażono pomieszczenia wychowawców i psychologów, a funkcjonariuszy wyposażono w odpowiednie środki ochrony. W wymaganych pomieszczeniach wyznaczono oddzielne strefy dla osadzonego i funkcjonariusza. Jednak OZ nie był w pełni przygotowany pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym i prawnym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych, bowiem pomimo opracowania i wdrożenia wielu regulacji wewnętrznych nie uwzględniono w nich wszystkich zagadnień wynikających z zarządzeń i wytycznych Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

Liczba przeprowadzonych obowiązkowych szkoleń nie zapewniła przeszkolenia wszystkich pracowników ochrony w wymaganym zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego.

Obowiązująca instrukcja ochronna OZ była aktualizowana bez wymaganego rozpoznania, które pozwoliłoby na ustalenie odpowiedniego sposobu ochrony, m.in. liczby i rodzaju stanowisk oraz pomieszczeń ochronnych zapewniających bezpieczne funkcjonowanie jednostki penitencjarnej.

Przed rozbudową systemu SSWiN nie opracowano zgodnie z wymogami istotnych dokumentów, tj. koncepcji i założeń funkcjonalnych do projektu budowy/modernizacji systemów zabezpieczeń elektronicznych jednostki i koncepcji założeń technicznych do projektu budowy/modernizacji systemów zabezpieczenia elektronicznego jednostki. Kontrola wykazała również, że eksploatowany system SSWiN zawierał urządzenia, które nie posiadały certyfikatów określających zgodność z przyjętymi standardami dla tego typu instalacji, ujętymi w polskich normach.

W 2023 roku w OZ zmniejszyła się znacząco, tj. o 25,4% (o 15 osób) liczba pracowników ze stażem pracy powyżej 5 lat (z 59 osób do 44 osób na koniec roku), z tego 14 osób przypadało na pracowników Działu ochrony. Zwiększyła się natomiast liczba pracowników ze stażem pracy poniżej 2 lat (z 3 osób do 13 osób na koniec roku), z tego 9 osób przypadało na pracowników Działu ochrony. Na 31 grudnia 2023 r. oraz na 30 czerwca 2024 r. w OZ były nieobsadzone dwa etaty strażnika. Na dzień 30 czerwca 2024 r. pozostawało również nieobsadzone stanowisko instruktora działu terapeutycznego.

W okresie objętym kontrolą stan wypracowanych godzin nadliczbowych przez funkcjonariuszy wynosił:

- w 2021 roku 665 godzin, w tym w Dziale ochrony 665 godzin,
- w 2022 roku 3364 godziny, w tym w Dziale ochrony 3273 godziny,
- w 2023 roku 1676 godzin, w tym w Dziale ochrony 1227 godzin,
- w I poł. 2024 roku 3760 godzin, w tym w Dziale ochrony 3511 godzin.

Dyrektor jednostki podjął stosowne działania w celu zmniejszenia liczby nadgodzin.

OBSZAR

2. Realizacja przez Areszt Śledczy zadań dotyczących zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych.

Opis stanu faktycznego

2.1. Od kwietnia 2018 r. Zakład Karny w Braniewie został przekształcony w Oddział Zewnętrzny Aresztu Śledczego w Elblągu. Zmiana niosła za sobą przeniesienie funkcjonariuszy administracyjnych z Braniewa do Elbląga (dział kadr, dział ewidencji, dział finansowy, stanowiska samodzielne oraz częściowo dział penitencjarny i dział kwatermistrzowski). W okresie kontrolowanym na terenie Oddziału Zewnętrznego nie było stanowisk przeznaczonych dla funkcjonariuszy z administracji jednostki.

Jak wyjaśnił Dyrektor Jednostki: w kontrolowanym okresie pracownicy administracji byli sporadycznie kierowani do wykonywania zadań na stanowisku ochronnym, tj. Widzeniowego (stanowisko nadzorujące przebieg widzeń osadzonych z osobami bliskimi). Miało to miejsce głównie podczas okresów świątecznych lub tzw. długich weekendów. Było to spowodowane absencjami funkcjonariuszy działu ochrony (zwolnienia lekarskie, szkolenia, delegacje) oraz wyznaczaniem funkcjonariuszy działu ochrony do tzw. dyżurów telefonicznych. Działania miały na celu odciążenie działu ochrony.

W okresie objętym kontrolą pracownicy administracji wypracowali w OZ łącznie 120 godzin wspomagając dział ochrony w zadaniach widzeń osadzonych w tym:

- w 2022 roku: 8 godzin w kwietniu i 32 godziny w czerwcu,
- w 2023 roku: 8 godzin w październiku, 32 godziny w listopadzie i 40 godzin w grudniu.

(akta kontroli str. 32, 138-161)

Na podstawie badanej próby Rozkładu służby działu ochrony²⁸ stwierdzono przypadki mniejszej liczby funkcjonariuszy pełniących służbę niż wynikająca z Zestawienia stanowisk²⁹:

- w 2021 roku spośród 14 zmian poddanych badaniu na 7 zmianach nocnych służbę pełniło 6 funkcjonariuszy tj. o jednego funkcjonariusza mniej niż wynikało z Zestawienia stanowisk, a dla stanowisk dwuzmianowych w 7 przypadkach służbę pełniło 3 funkcjonariuszy tj. o jednego funkcjonariusza mniej niż wynikało z Zestawienia stanowisk³⁰,
- w 2022 roku spośród 14 zmian poddanych badaniu na 7 zmianach nocnych służbę pełniło 6 funkcjonariuszy tj. o jednego funkcjonariusza mniej niż wynikało z Zestawienia stanowisk³¹. Dodatkowo w jednym przypadku na zmianę dzienną do służby nie stawiał się funkcjonariusz ze stanowiska S10 w związku z czym Dowódca Zmiany wprowadził podmiany na stanowiskach. (wpis w książkę Dowódców Zmiany),

²⁸ Próba z okresu: 23-29.06.2021 r., 25-31.12.2022 r., 18-24.12.2023 r., 15-21.06.2024 r..

²⁹ Stanowisko S7 zawieszane decyzją Dyrektora AŚ w Elblągu (par. 16 ust.1 Zarządzenia nr 69/23 DGSW)

³⁰ Zmiany zostały zaakceptowane przez Dyrektora poprzez zatwierdzenie rozkładu służby ze zmniejszoną obsadą.

³¹ Zmiana została zaakceptowana przez Dyrektora poprzez zatwierdzenie rozkładu służby ze zmniejszoną obsadą.

- w 2023 roku spośród 14 zmian poddanych badaniu na 7 zmianach dziennych służbę pełniło 6 funkcjonariuszy tj. o jednego funkcjonariusza mniej niż wynikało z Zestawienia stanowisk³². Na stanowiskach jednozmianowych dziennych trzykrotnie służbę pełniło trzech funkcjonariuszy, a dwukrotnie czterech funkcjonariuszy pomimo wyznaczenia pięciu funkcjonariuszy w Zestawieniu stanowisk³³,
- w 2024 roku spośród 14 zmian poddanych badaniu na stanowiskach dwuzmianowych w siedmiu przypadkach służbę pełniło trzech funkcjonariuszy pomimo wyznaczenia czterech funkcjonariuszy w Zestawieniu stanowisk³⁴. Ponadto w trzech przypadkach na stanowiskach jednozmianowych dziennych służbę pełniło trzech funkcjonariuszy pomimo wyznaczenia czterech funkcjonariuszy w Zestawieniu stanowisk³⁵.

(akta kontroli str. 19-28, 291-315)

W okresie od 1 stycznia 2021 do 30 czerwca 2024 r. kontrole generalne w OZ Braniewo, odbywały się cyklicznie raz w roku³⁶, przy czym sporządzano osobne protokoły dla poszczególnych zakresów objętych kontrolą. Kontrole przeprowadzano na podstawie planów kontroli zatwierdzonych przez kierownika jednostki kontrolowanej³⁷. Każda kontrola generalna była dokumentowana w postaci sprawozdań z kontroli generalnych³⁸. Podczas ww. kontroli nie stwierdzono uchybień mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo funkcjonariuszy i pracowników jednostki.

(akta kontroli str. 33, 138-161, 256-264)

W okresie objętym kontrolą był jeden przypadek wzmocnienia sposobu ochrony w Oddziale Zewnętrznym. W dniu 19 września 2022 r. Dyrektor Aresztu Śledczego w Elblągu w związku z rekomendacjami z dnia 15 września 2022 r. wysłanymi z Centralnego Zarządu Służby Więziennej w Warszawie dotyczącymi bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych po wprowadzeniu nowelizacji Kodeksu Karnego Wykonawczego, wydał Zarządzenie nr 88/2022 w sprawie wzmocnienia sposobu ochrony w Areszcie Śledczym w Elblągu i Oddziale Zewnętrznym.

(akta kontroli str. 138-161, 233-237, 286-287)

Jak wyjaśnił Dyrektor AŚ w okresie objętym kontrolą z pomocy psychologicznej korzystało dwóch funkcjonariuszy, jeden skierowany po samobójstwie osadzonego (w 2021 roku) oraz jeden funkcjonariusz z własnej inicjatywy (w 2022 roku).

(akta kontroli str. 138-161)

W latach 2021 – I półrocze 2024 nie odnotowano kontroli w zakresie związanym z zapewnieniem bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników podczas wykonywania obowiązków służbowych, które byłyby przeprowadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Centralny Zarząd Służby Więziennej w dniach 6-10 maja 2024 r. przeprowadził kontrolę Oddziału Zewnętrznego. Zakres kontroli obejmował: stan technicznego zabezpieczenia ochronnego jednostki; prewencyjne użycie środków przymusu bezpośredniego; organizację i sposób stosowania czynności profilaktycznych; sposób organizacji wejścia na teren jednostki oraz sposób realizacji czynności przez funkcjonariuszy na stanowisku bramkowego;

³² Decyzją Dyrektora AŚ stanowisko S14 było zawieszane.

³³ Inspektor Działu ochrony przebywał na delegacji; Decyzją Dyrektora AŚ stanowisko S14 było zawieszane.

³⁴ Stanowisko S7 zawieszane decyzją Dyrektora AŚ w Elblągu.

³⁵ Z-ca kierownika DO i Inspektor Ochrony Wewnętrznej na chorobowym, nadzór realizowano z AŚ w Elblągu.

³⁶ Data protokołu z kontroli: 28.02.2024 r., 12.12.2023 r., 28.11.2023 r., 22.11.2023 r., 15.11.2023 r., 13.12.2023 r., 30.12.2021 r.

³⁷ Z wyjątkiem kontroli w 2021 roku, gdzie brak było planu kontroli.

³⁸ Protokół z kontroli generalnej z 2023r. i 2024 r. zawierał 1) wskazanie podstawy faktycznej i prawnej przeprowadzenia kontroli; 2) datę i godzinę rozpoczęcia i zakończenia kontroli; 3) liczbę osób kontrolowanych; 4) wskazanie aresztu śledczego lub miejsc, w których przeprowadzono kontrolę; 5) opis przebiegu kontroli, a w wypadku naruszenia plomb gwarancyjnych lub uszkodzenia kontrolowanych przedmiotów - wskazanie tych naruszeń lub uszkodzeń; 6) wyniki kontroli; 7) podpis funkcjonariusza Służby Więziennej kierującego kontrolą.

realizację rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych. W wyniku przeprowadzonej kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości. Stwierdzono występujące uchybienia dotyczące m.in.: braku aktualizacji zakresów obowiązków oraz dokumentacji ochronnej, a także brak szkolenia specjalistycznego funkcjonariusza pionu ochrony.

Bezpieczeństwo pełnienia służby było również zagadnieniem sprawdzanym przez specjalistów podczas prowadzonych wizytacji³⁹, tj.: Specjalistów OISW Olsztyn oraz Dyrektora i zastępcę Dyrektora Okręgowego⁴⁰ oraz Specjalistów CZSW Warszawa⁴¹.

(akta kontroli str. 138-161)

2.3. Oddział Zewnętrzny nie posiadał dokumentacji pozwalającej potwierdzić, że funkcjonariusz pełniący służbę na stanowisku Zastępcy Kierownika Działu Ochrony, Dowódcy Zmiany, Oddziałowego, Doprowadzającego, Spacerowego wypełniał swoje zadania określone RMS z dnia 17 października 2016 r. i w Zarządzeniu nr 2/23 DGSW z dnia 9 stycznia 2023 r. Jedynym dokumentem prowadzonym przez Dowódcę Zmiany była „Książka przebiegu służby Dowódcy Zmiany”, w której funkcjonariusz pełniący służbę dokumentował przebieg służby oraz ewentualne zdarzenia, uchybienia, nieprawidłowości odbiegające od ustalonego porządku w zapewnieniu bezpieczeństwa jednostki.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: *Kierownik Działu Ochrony lub Dowódca Zmiany w sposób ciągły prowadzi nadzór nad wykonywaniem obowiązków służbowych przez podległych funkcjonariuszy. W przypadku stwierdzenia uchybień czy nieprawidłowości, obowiązany jest do natychmiastowej reakcji celem wyeliminowania błędów, a w uzasadnionych przypadkach przekazania informacji przełożonemu, który podejmie decyzję o dalszych działaniach.*

Badanie zapisów w „Książkach przebiegu służby Dowódcy Zmiany” dotyczących 40 zmian⁴² wykazało, że:

Zastępca Kierownika działu ochrony wypełniał swoje zadania nadzorowania realizacji sposobu ochrony i kontrolowania sposobu realizacji zadań na stanowiskach m.in. poprzez przeprowadzanie inspekcji⁴³, podczas których sprawdzano: realizację wybranych wymogów ustalonego sposobu ochrony; stan i sprawność wybranych zabezpieczeń techniczno-ochronnych; znajomość zadań związanych z realizacją sposobu ochrony oraz przepisów prawa związanych z tymi zadaniami, oraz sposób realizacji tych zadań przez wybranych funkcjonariuszy i pracowników; organizację i realizację zabezpieczenia wybranych elementów porządku wewnętrznego.

W książce przebiegu służby Dowódcy Zmiany brak było udokumentowania :

- porównania ewidencyjnego stanu liczbowego osadzonych z faktycznym stanem liczbowym osadzonych (w 14 badanych przypadkach od 25 marca 2023 r.),
- sprawdzenia ilości i stanu uzbrojenia oraz środków ochrony, które znajdowały się w magazynie podręcznym uzbrojenia; (w 14 badanych przypadkach od 25 marca 2023 r.),
- sprawdzenia zabezpieczeń elektronicznych jednostki organizacyjnej, w tym przenośnych urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk (w 10 badanych przypadkach od 25 marca 2023 r.),
- przebiegu odprawy zmiany (w 14 badanych przypadkach od 25 marca 2023 r.),

³⁹ Zgodnie z książką wizytacji.

⁴⁰ W dniach: 15.08.2023 r. BRAK UWAG, 30.10.2023 r. BRAK UWAG, 27.07.2023 r. BRAK UWAG.

⁴¹ W dniach: 06.06.2023 r. BRAK UWAG, 07.11.2023 r. NIECZYTELNE, 11.05.2023 r. NIECZYTELNE.

⁴² Badaniem objęto 40 zmian z lat 2021-2023 oraz I połowy 2024 r. na podstawie dokumentacji źródłowej tj. książka przebiegu służby dowódcy zmiany.

⁴³ Zarządzenie nr 4/2024 Dyrektora AŚ w Elblągu z dnia 13 lutego 2024 r.

– informacji na temat przebiegu służby (w 14 badanych przypadkach od 25 marca 2023 r.).

Opisy stosowano tylko w przypadkach odstępstw od stanu prawidłowego. Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: *brak dokumentacji jest uwarunkowany zbyt obszernym zakresem szeroko rozumianego nadzoru nad pełnieniem służby na poszczególnych stanowiskach.*

(akta kontroli str. 46-48, 225-237, 292-315)

2.4. W kontrolowanym okresie nie wystąpiły zdarzenia stanowiące niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia funkcjonariuszy oraz inne sytuacje polegające na bezpośredniej agresji ze strony osadzonego względem funkcjonariuszy, które wyczerpywałyby znamiona zdarzeń określonych w Zarządzeniu nr 100/2022 DGSW z dnia 29 grudnia 2022 r. W sierpniu i lutym 2023 r. na terenie Oddziału Zewnętrznego miały miejsce dwie sytuacje, w których osadzeni zachowywali się w sposób agresywny względem funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. W obu przypadkach, sytuacja nie wyczerpywała zmianom zdarzenia z ww. aktu prawnego. Jednakże konieczne było użycie środków przymusu bezpośredniego zgodnie z obowiązującymi przepisami tj. Ustawą z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu i broni palnej⁴⁴.

Jak wyjaśnił Dyrektor jednostki: *po zaistniałych sytuacjach przeprowadzono rozmowy instruktażowo szkoleniowe z Dowódcą Zmiany, który uczestniczył w użyciu środków przymusu bezpośredniego. Przeprowadzono szkolenie wszystkim Dowódcom Zmian w tematyce użycia środków przymusu bezpośredniego oraz zasad i sposobu ich dokumentowania. Obecnie podczas doprowadzania na rozmowy indywidualne z funkcjonariuszami czy pracownikami SW (w tym konsultacje lekarskie i ambulatoryjne), osadzonym przewencyjnie zakłada się kajdanki na ręce. Czynności te, mają na celu zmniejszenie ryzyka wystąpienia podobnych sytuacji w przyszłości. W okresie objętym kontrolą nie było zdarzeń, które zagrażałyby bezpośrednio zdrowiu lub życiu funkcjonariusza lub pracownika Oddziału Zewnętrznego w Braniewie przebywającego poza terenem jednostki penitencjarnej.*

W okresie objętym kontrolą nie odnotowano sytuacji polegającej na niewłaściwym bądź agresywnym zachowaniu funkcjonariusza wobec osadzonych.

(akta kontroli str. 138-161)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Dyrektor OZ prawidłowo i rzetelnie wypełniał zadania w zakresie zapewnienia podległym mu funkcjonariuszom i pracownikom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Przeprowadzenie zgodnie z § 9 Zarządzenia Nr 69/23 rozpoznania i ewentualne zaktualizowanie instrukcji ochronnej jednostki.
2. Podjęcie działań mających na celu dostosowanie systemów elektronicznego zabezpieczenia ZK w zakresie zapewniania bezpieczeństwa funkcjonariuszy podczas wykonywania obowiązków służbowych do wymogów Wytocznych Dyrektora Generalnego Służby Więziennej Nr 6/2024 z 21 października 2024 r.

⁴⁴ Dz.U. z 2013 roku poz. 628

- w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej (dalej: Wytyczne Nr 6/2024).
3. Zapewnienie szkoleń dotyczących bezpieczeństwa i samoobrony dla wszystkich pracowników zgodnie z poleceniem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.
 4. Opracowanie procedur postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania zgodnie z wymogiem określonym w Wytycznych Nr 6/2024.
 5. Podjęcie działań mających na celu opracowanie zasad i procedur podnoszących bezpieczeństwo funkcjonariuszy w obszarach dotychczas nieuregulowanych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Olsztynie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 14 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Olsztyn, 31 stycznia 2025 r.

Kontroler
Artur Żukowski
Starszy Inspektor
Kontroli Państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Waldemar Żarnoch
p.o. Wicedyrektor Delegatury
Delegatura NIK w Olsztynie

.....
/podpisano elektronicznie/

.....
/podpisano elektronicznie/